

Fran Ramovš o slovenskih jezikoslovcih

Irena Orel

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za slovenistiko,
Aškerčeva 2, SI 1000, Ljubljana; irena.orel@ff.uni-lj.si

V prispevku bodo prikazani jezikoslovni pogledi Frana Ramovša na predhodne in sočasne slovenske jezikoslovce, kot se razkrivajo iz njegovih jezikoslovnih obravnav, ocen, poročil, pisem idr. Njegova mnenja in presoje o najpogosteje omenjenih jezikoslovcih Jerneju Kopitarju, Francu Miklošiču, p. Stanislavu Škrabcu, Vatroslavu Oblaku, Karlu Štreklju, Antonu Brezniku in Rajku Nahtigalu, ki so prispevali pomemben delež k slovenskemu jezikoslovju, in prikaz zgodovine slovenskih slovnice potrjujejo njegovo izjemno jezikoslovno kompetentnost.

Anhand der linguistischen Diskussionen, Bewertungen, Berichten und Briefen von Fran Ramovš werden im Beitrag seine Ansichten zum Werk einiger slowenischen Sprachwissenschaftler dargelegt. Seine Meinungen und Urteile über die bedeutendsten slowenischen Linguisten jener Zeit, nämlich Jernej Kopitar, Franc Miklošič, Stanislav Škrabec, Vatroslav Oblak, Karel Štrekelj, Anton Breznik und Rajko Nahtigal sowie sein Abriss der Geschichte der slowenischen Grammatiken sprechen für seine außerordentliche sprachwissenschaftliche Kompetenz.

Ključne besede: zgodovina slovenskega jezika, slovenski jezikoslovci, starejše slovenske slovnice, *Zbrano delo*, Fran Ramovš

Schlüsselwörter: Geschichte der slowenischen Sprache, slowenische Sprachwissenschaftler, ältere slowenische Grammatiken, *Zbrano delo* (Gesammeltes Werk), Fran Ramovš

Uvod¹

²Fran Ramovš (1890–1952), genialni jezikoslovec, »utemeljitelj moderne slovenistike zaradi pionirskega prispevka k razlagi razvoja slovenskega jezika« (Šivic Dular: SAZU), ki sodi med »najpomembnejše slov. jezikoslovce«, s katerim »se je začela v proučevanju slovenskega jezika nova doba« (Logar 1996: 78), ki so ga sodobniki poznali kot izobraženca »nadpovprečnih znanstvenih kvalitiet in velikega človeka« (Bezlaj 1940: 458) in ki se je vsaj pri 45 letih v svetu uvrščal

---

¹ Prispevek je nastal v okviru raziskovalnega programa št. P6-0215 (Slovenski jezik – bazične, kontrastivne in aplikativne raziskave), ki ga je sofinancirala Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

² Besedilo je bilo pripravljeno z vnašalnim sistemom ZRCola, ki ga je na ZRC SAZU v Ljubljani razvil Peter Weiss.

med največje slaviste (Bezljaj 1950: 225), (primerjalni) jezikoslovec – zgodovinar in dialektolog slovenskega jezika (Logar 1991: 13–14), »gibalna moč – slovenske univerze, vsaj ob njenem začetku, in duša Slovenske akademije do [...] prezgodnje smrti« (Slodnjak 1954: 2), je v svojem obsežnem znanstvenem opusu z doseženim svetovnim jezikoslovnim ugledom v svojih znanstvenih in enciklopedičnih prispevkih, monografskih in knjižnih objavah, v objavljenih in neobjavljenih razpravah, člankih, ocenah ter poročilih z izjemno erudicijo in znanstvenim čutom za pravičnost poznavalsko in dosledno upošteval, vključeval, povzemal in vrednotil predhodne in sočasne raziskave ter dosežke starejših in sodobnih slovenskih in tujih jezikoslovcev, povezane z obravnavano jezikoslovno tematiko ali zapisane priložnostno. V posebnih prispevkih je spremljal, predstavljal posamezne jezikoslovce in njihove nove objave, potrdil pravilnost izsledkov in jih argumentirano zavračal, tako v sklopu zgodovinskega pregleda slovenskega jezika in slovenistične stroke kot v kratkih poročilih o njih v *Južnoslovanskem filologu* (1922/23, 1928/29), o slovenistiki v Jagičevi reviji *Archiv für slavische Philologie, Časopisu za slovenski jezik, književnost in zgodovino* idr. V periodiki je objavil jubilejni članek ob 50-letnici Rajka Nahtigala, nekrologa ob smrti S. Škrabca in A. Breznika, ocene njihovih del idr.

Obravnavana bodo njegova tehtna mnenja in znanstvene presoje o najpogostejše omenjanih predhodnih dveh velikanih slavistike Jerneju Kopitarju in Francu Miklošiču ter pomembnih jezikoslovcih Vatroslavu Oblaku, Karlu Štreklju, p. Stanislavu Škrabcu, Antonu Brezniku in Rajku Nahtigalu, ki jih je, z izjemo prezgodaj pokojnega Oblaka, tudi osebno poznal.³ Imenovani so v posameznih jezikoslovnih obravnavah predvsem v zvezi z viri in gradivom in jezikoslovnimi razlagami, ki jih (delno) sprejema, nadgrajuje ali poznavalsko upravičeno zavrne, pa tudi v korespondenci.

---

³ Prve tri velike predhodnike v pogrebem govoru omeni tudi A. Slodnjak (1954: 1), ob stoletnici rojstva pa T. Logar (1990: 5–6) opisuje stanje slovenistike pred prvo svetovno vojno in predstavi neobdelana področja zgodovinske slovnice in dialektologije, opredeli delo vseh treh predhodnih jezikoslovcev (in Baudouina de Courtenaya), omenja vrzel po Oblakovi smrti in poznavanje slovenskega jezika samo prek Miklošičevih, Škrabčevih in Oblakovih raziskav. Nato osvetli Ramovšev znanstveni prihod v času, »ko se je zdelo, da bo s smrtjo treh velikih slavistov Vatroslava Oblaka, Karla Štreklja in Stanislava Škrabca za dalj časa popolnoma zamrlo tudi slovensko jezikoslovje, če se ne oziramo na Antona Breznika, ki se je že skrajja popolnoma posvetil praktičnim potrebam slovenskih srednjih šol in proučevanju zgodovine slovenskega knjižnega jezika« (Logar 1990: 5).

O slovenskih jezikoslovcih v Ramovševem habilitacijskem delu (1914–1918)

Leta 1914 je Ramovš končal habilitacijsko delo (Nahtigal 1954: 11) z opisom in klasifikacijo pojavov slovenske moderne vokalne redukcije (Bezljaj 1940: 455), ki je izšlo po Jagićevem prizadevanju v dveh delih v reviji *Archiv für slawische Philologie* (1918, 1920, št. 37, str. 123–174, 289–330), objava s prevodom v slovenščino se nahaja v prvi knjigi *Zbranega dela* (= ZD I) (1971: 46–139, prevod: 278–345) z naslovom *Slovenische Studien*,⁴ ki ga sam v uvodu predstavi kot »pripravljalno delo za prihodnjo historično gramatiko slovenskega jezika, ki sem se jo namenil napisati« (Ramovš 1971: 278),⁵ v njem poudari dotedanji raziskovalni primanjkljaj v slovenskem jezikoslovju in pomen Oblakovega jezikoslovnega prispevka:

Tudi mora vsakega slavista v oči zbosti, da po smrti nadarjenega V. Oblaka pravzaprav ni bilo dosti storjeno za raziskovanje zgodovine slovenskega jezika: kar je od časa do časa izšlo, ni bilo dosti več kot drobtinica brez prave zveze s splošnim razvojem. Oblakovo delo, ki je zajemalo tako zapisani kakor danes govorjeni jezik, ni po njegovi rani smrti našlo naslednika, in tako je raziskovanje slovenskega jezika danes približno tam kakor pred dvajsetimi leti.⁶

Omeni, da je v tem času nastalo nekaj dialektoloških razprav, »(nekatero prav klarvrno diletantske)«⁷ (Ramovš 1971: 123/46), in posamezna glasoslovna poglavja, ki niso zajela vseh glasovnih pojavov. Zato se zaveda, da ga za historično slovnico čaka težko delo, saj »razen Oblakovih študij o starejših slovenskih pisмениh spomenikih in razen po „Cvetju“ raztresenih Škrabčevih izvajanj nimamo nič porabnega«⁸ (Ramovš 1971: 278). Od številnih Trubarjevih del je bila jezikovno

⁴ *Einleitung* (123–132/46–55), I. *Die moderne Vokalreduktion* (132–174/55–97), I. *Die moderne Vokalreduktion (Schluß)* ([289]–330/98–139). Pred poševnico je izvirna paginacija, za njo tekoča v *Zbranem delu*.

⁵ Dobesedni navedki in deli so vzeti iz slovenskega prevoda Antona Bajca. V opombah je navedeno izvirno nemško besedilo. V izvorniku: »Die vorliegenden slovenischen Studien wollen als eine Vorarbeit für die künftige historische Grammatik der slovenischen Sprache, deren Ausarbeitung ich mir vorgenommen habe, aufgefaßt werden«.

⁶ V izvorniku: »Auch muß es jedem Slavisten in die Augen fallen, daß seit dem Tode des begabten V. Oblak zur Erforschung der Geschichte der slov. Sprache eigentlich nicht viel beigetragen wurde; was von Fall zu Fall erschienen ist, war nicht viel mehr als kleiner Brocken ohne eigentlichen Zusammenhang mit der gesamten Entwicklung. Die Tätigkeit Oblaks, die sich sowohl auf die verbuchte, als auch auf die heutzutage gesprochene Sprache bezog, hat nach seinem frühen Tode keinen Nachfolger gefunden und so steht die Erforschung der slov. Sprache heute ungefähr dort wo vor zwanzig Jahren.« (Ramovš 1971: 123/46)

⁷ »(manche recht kläglich diletantisch)« (Ramovš 1971: 123/46).

⁸ »außer Oblaks Studien über die älteren slov. schriftlichen Denkmäler und der im »Cvetje« zerstreuten Ausführungen Škrabecs nichts Brauchbares vorliegt« (Ramovš 1971: 278).

obravnavana ena sama knjižica (Levec 1878, *Die Sprache in Truber's Matheus*); »marsikaj se najde pri priznanem mojstru slovenistike očetu St. Škrabcu v njegovem „Cvetju“, kjer stoji – odkrito povedano – približno vse, kar doslej vemo o zgodovini slovenskega jezika.« (Ramovš 1971: 279)⁹ Pri obravnavi posameznih pojavov redukcije se sklicuje na Oblaka, Škrabca, Miklošiča, Štreklja ipd.¹⁰ ter pri njih zapisane oblike in na ustrezne (»pravilne«) ali nepravilne razlage (npr. pri prislovu *kakor* (315–317/126–128) Kreljev zapis *kakòr* ni reducirani samoglasnik, kot meni Škrabec, *kokur* na Gorenjskem je našel pri Oblaku, pri oblikah *kakur*, *kokur*, *kokor*, *kaker*, narečno *kûky*, *kûkj*, pri katerih navaja primerjavo s Škrabcem v *Cvetju* (II., 6, 7; VII. 9; VIII. 9; IX. 8–10) in Oblakom v *Letopisu Matice Slovenske* (1889: 151, 178), zapiše, da se z njunima mnenjema strinja le deloma (Ramovš 1971: 335–336), ker predvideva obstoj lento in allegro oblik po govornem tempu, slednje so bile podvržene redukciji (»Krelj je govoril *kâkor* in *kakj* pač po govornem tempu (v njegovem črkopisu: *kakor* in *kakàr*, *kakèr*) in tako je prišel do pisave *kakòr*, ki je popolnoma „učena“, da bi obema jezikovnima oblikama kar se da ustrezala«¹¹ (Ramovš 1971: 336)).

Ramovševa razprava *Delo revizije za Dalmatinovo biblijo* (pripravljena za tisk že l. 1914, ZD I, [113]–151/140–179) omenja Bohoričevo slovnico s sklicevanjem na Kopitarjevo:

»Kopitar, Gram. XXXVII. ima prav, ko trdi, da je morala revizija l. 1581. predvsem rešiti to sporno vprašanje« [o slovenskem pravopisu] ([113]/140). Oblakovo izjavo o Bohoriču zavrne zaradi neupravičenosti njegovih zaslug za pravopis: »/A/ko hočemo biti pravični ne smemo z Oblakom, Let. mat. Slov. 1894, 208, Bohoriča zvati očeta novega pravopisa, ker tega imena ne zasluži s tem, da je ta pravopis v svoji slovnici lepo načrtal. Novi pravopis tudi ni sad revizije, ki se ji ima zahvaliti le toliko, da ga je postavila na zakonito podlago.« (114/141), ker pripisuje večje zasluge Dalmatinu ([113]–114/140–141).¹² V *Dodatku* (ZD I, 146/173)

⁹ »/M/anches findet man bei dem Altmeister der Slovenistik, P. St. Škrabec, in seinem »Cvetje«, wo – um es offen zu sagen – ungefähr alles das steht, was wir von der Geschichte der slov. Sprache bisher wissen.« (Ramovš 1971: 124/47)

¹⁰ V oceni *Zbranega dela* I Jakopin navaja predhodne obravnave tega glasoslovnega vprašanja pri S. Škrabcu, V. Oblaku, K. Štreklju, A. A. Šahmatovu, J. Baudouinu de Courtenay, V. A. Bogorodickem (Jakopin 1972: 350).

¹¹ V izvorniku: »Krelj sprach *kâkor* und *kakj* je nach dem Sprechtempo (in seiner Orthographie: *kakor* und *kakàr*, *kakèr*) und so kam er zu seiner Schreibung *kakòr*, die vollkommen gelehrt ist, um nur beiden Sprachformen so gut als möglich zu entsprechen.« (Ramovš 1971: 317/126)

¹² Tudi F. Jakopin v oceni *Zbranega dela* I poudarja Ramovševo drugačno presojo: »Ramovš ugotavlja (v nasprotju z dotedanjim mnenjem), da je Dalmatin sprejel in izpopolnil Kreljev pravopis in da je revizijska komisija jeseni leta 1581 ta pravopis potrdila. Ramovš s tem odreja Bohoriču glavno vlogo pri utrditvi »bohoričice«, ki je vpeljala med drugim črko j, predvsem pa natančno razločevanje sičnikov, šumnikov in afrikat, in tako izpodrinila Trubarjevo nepopolno pisavo in pravopis.« (Jakopin 1972: 351)

navaja, da ga je tri leta po zaključku razprave »veselo iznenadil gosp. dr. Anton Breznik s svojo temeljito študijo „Literarna tradicija v ‚Evangelijih in listih‘“, *Dom in Svet*, l. 1917«.

Omemba predhodnih slovenskih slavistov v prvem predavanju rednega profesorja Frana Ramovša na novoustanovljeni univerzi v Ljubljani 3. 12. 1919

Že kot novoimenovani redni profesor na komaj ustanovljeni univerzi v Ljubljani je v svojem prvem predavanju 3. 12. 1919 navedel pet slovenskih jezikoslovcov od začetka 19. stoletja dalje, ki so na področju zgodovine slovenskega jezika orali ledino, sam pa je na tej podlagi nadaljeval s sistematično jezikoslovno obdelavo. Ivan Ko(lar), takrat vpisani študent slavistike, je v prispevku *Prvi dih slovenske univerze v Prilogi Slovenskega naroda* (25. 12. 1919, 252, 4) zapisal:

Prijazen mladeniški obraz, živih oči, v katerega so vrtale izrazite poteze pravo podobo učenjaka-slavista Slovenca, nam je zasijal nasproti. Stopil je za kateder in izpregovoril: »Naš glavni predmet bo historična gramatika slovenskega jezika. Obširno je to polje in ni še obdelano! Mnogo imamo odličnih slavistov, ki so si pridobili častnih zaslug na tem polju. Imena: Kopitar, Miklošič, Štrekelj, Škrabec in Oblak naj nam ostanejo vedno v častnem spominu in izgovarjali jih bomo na tem svetem prostoru z največjim spoštovanjem vedno in vsekar.«

Teh pet imen Ramovš najpogosteje omenja v svojih delih, nosijo jih jezikoslovci, ki jih je najbolj cenil in o njih z različnih zornih kotov pisal na številnih mestih v mnogih prispevkih.

O jezikoslovcih v člankih, razpravah, ocenah, poročilih, pismih in drugod

Prispevki v obeh knjigah *Zbranega dela* (= ZD I, 1971; ZD II, 1997) združujejo različne članke in razprave s področja zgodovinske leksikologije, dialektologije, črkopisa in pravopisa, glasoslovja, oblikoslovja v 16. stoletju (*Delo revizije za Dalmatinovo biblijo*); že omenjeno habilitacijsko delo o slovenski moderni vokalni redukciji *Slovenische Studien*; poročila in kritike člankov in knjig (med njimi A. Breznika, F. Ilesiča, S. Škrabca, R. Nahtigala), rokopisa o zgodovini slovenske slovnice in o slovenski grafiki (ZD I),¹³ članke, razprave, razdeljene na deset tematskih sklopov: o *Slovenskem jeziku in stikih z drugimi jeziki*, glasoslovju, naglasoslovju, oblikoslovju, etimologiji, dialektologiji, *Brižinskih*

¹³ Jakopin (1972: 350) pripominja: »Ramovševe ocene iz tega obdobja so pisane veliko bolj poljudno in so tudi izhajale v revijah, namenjenih širšim plastem izobraženstva: Ljubljanski zvon (4), Slovan (2), Nastavni vjesnik (2).«

spomenikih, o *Jezikoslovcih in jezikoslovjih*, kjer so obravnavani Škrabec, Pleteršnik, Oblak, Štrekelj, Nahtigal, Breznik, Glonar (in od tujcev poljski jezikoslovec Jan I. N. Baudouin de Courtenay), v *Slovstvenih in drugih poročilih* ter *K zgodovini SAZU* (ter v *Dopolnilu Objave po letu 1950*). Vsebujejo tudi ocene iz različnih slovenskih in slovanskih jezikoslovnih, literarnovednih in kulturoloških zbornikov, revij in časopisov, enciklopedij, letopisov ipd. (ZD II). Prinašajo tudi jezikoslovne podatke in poudarke, sklicevanje na nekatere starejše in mlajše jezikoslovce v zvezi s pri njih obravnavano tematiko ali bolj ali manj uspešnimi interpretacijami jezikovnih prvin, pojavov idr., ki so navedeni pri jezikoslovnih vprašanjih na različnih jezikovnih ravlinah.

O slovenskih jezikoslovcih v *Narodni enciklopediji* (3–4, 1928–1929)

Kratki enciklopedični sestavki v *Narodni enciklopediji* (= NE 3–4, 1928: 5, 196–197, 492; 1929: 697, 748; ZD II, 1997: 595, 605, 606, 610) zajemajo krajše avtorske prispevke o Škrabcu, Oblaku, Štreklju, Pleteršniku in Nahtigalu, sestavljene po povzermalni ustaljeni shemi osnovnih življenjepisnih in bibliografskih podatkov za to enciklopedično delo v srbskohrvaškem jeziku. »Maks Pleteršnik« je predstavljen najkrajše kot leksikograf z letnicama življenja, podatki o šolanju in službovanju ter glavnim delom, *Slovensko-nemškim slovarjem* I., II. (1894–1895), ter z osnovno literaturo, kjer je naveden A. Pirjevec in J. Glonar (NE 3, 1928: 492; 1997: 605), »Karl Štrekelj« pa z najdaljšim seznamom naštetih del (NE 4, 1929: 748; 1997: 606).

V preglednem sestavku *Slovenački jezik* (NE 4, 1929: 192–208; ZD II, 9–24) je med glavnimi deli upošteval zaslužne jezikoslovce Matijo Valjavca, Škrabca, Oblaka, Štreklja, Luko Pintarja, Nahtigala in Breznika (ter J. I. N. Baudouina de Courtenaya). Med strokovno literaturo je uvrstil Kopitarjevo (1808) in Metelkovo (1825) slovnico, Janežič-Sketove izdaje slovnice (11 izdaj med leti 1854–1912), Levčev (1899) in Breznikov pravopis (1920), Glonarjevo delo *Naš jezik* (1919), ki ga na drugem mestu kritično oceni, Štrekljevo *Historično slovnico* (1922), ki ji tudi nameni posebno oceno, in svoj II. del *Historične gramatike slovenskega jezika: Konzonantizem* (1924).

Jezikoslovci v poročilih o slovenistiki v Jagičevem *Archiv für slavische Philologie* (= AslPh)

V daljšem prispevku z naslovom *Slovenistika v Jagičevem »Archiv-u für slavische Philologie«* (ČJKZ 1, 1918: 227–233, ZD II, 1997: 616–622) ob 80-letnici

»največjega, najdelavnejšega slavista Jagića«, ki ga je pohvalil kot znanstvenika, ki je bil »vnet za vsako delo v slovenskem jeziku, duševni oče enega najboljših slovenistov, V. Oblaka«, v novi slovenski periodični publikaciji oriše po jezikoslovnih področjih pregled razprav o slovenskem jeziku, književnosti in zgodovini. Uvodoma se sklicuje na dve Jagićevi razpravi in njegovo oceno Florinskega ter podaja dve Oblakovi referenci (Ramovš 1997: 616/227):

Podatke o sorodnosti slovenskega jezika z drugimi slovanskimi jeziki in o njegovem mestu v jugoslovanščini najdeš pri Jagiću v njegovih eminentnih razpravah »Ein Kapitel aus der Geschichte der südslavischen Sprachen« 17, 47, pos. str. 73 ss., [...] ter pri Oblaku v oceni Ljapunova, 17, 595ss., in »Eine Bemerkung zur ältesten südslavischen Geschichte«, 18, 228 ss.

Sledi predstavitev od glasoslovnih do narečjeslovnih razprav:

– Ramovš (1997: 616) ugotavlja, da o glasoslovnih pojavih slovenskega jezika ni daljših razprav – poleg Jagića je o njih pisal Oblak, in sicer oba o polglasniku v južnoslovanskih jezikih s še veljavno delitvijo na severovzhodno in jugozahodno skupino narečij;¹⁴ o *l* v slovanščini, na strani 203 obširneje o tem glasu v slovenščini; manjše prispevke je podal v *Kleine grammatische Beiträge* (19, 321 ss.): o skupini *dl* v slovenščini (o tem še sam Ramovš (ČJKZ I, 134 ss.)), o predponi *vy-* v jugoslovanskih narečjih, o razmerju južnoslovanskega *od* in starejšega *otъ*, o nastanku slovenskega *med* (o tem tudi Ramovš 35, 332) idr. Razpravo »Slovenica« F. Ilešiča (21, 199 ss., 22, 487 ss., 26, 521 ss.) kljub več zgrešenim razlagam označi kot »jako dobrodošel prinos za poznavanje naših vzhodnih narečij« (Ramovš 1997: 617).

Omenja še »Škrabčevo razpravo „Über einige schwierigere Fragen der slovenischen Laut-und Formenlehre“, 14, 321 ss., z Oblakovimi pripombami«, Pintarjevo „Ersatz des *v* durch *l*“, »katere razlago je Ramovš „Die Metathese von *l* und *v* im Slovenischen, 35, 333 ss., v prid starejšim razlagam ovrgele« (Ramovš 1997: 617/228).

Poudarja, da so »vse te razprave le mali, fragmentarični doneski k poznavanju slovenskega glasoslovja«, medtem ko »pričenja Ramovš pojasnjevati glasoslovne pojave v polni celoti; „Slovensiche Studien“, 37, 123 ss., doslej prva polovica prvega poglavja „Die moderne Vokalreduktion“, naj tvorijo pripravo za zgodovinsko slovnico slovenskega jezika.« (Ramovš 1997: 617)

– **Pravopisna in pravorečna** vprašanja so zajeta v ocenah Pintarja in Oblaka (ter hrvaških jezikoslovcev Jagića in Milana Rešetarja). Poudari pa lepo število naglasnih študij: ob tujcih (Leskienu, Dielsu, Meilletu) so jih pri Slovencih prispevali Ivan Grafenauer za ziljsko narečje, Breznik pri glagolu, Valjavec v oceni Škrabčeve razprave o naglasu slovenskega velelnika in o besedah z

¹⁴ O delitvi pri Oblaku in po narečnem gradivu prim. Smole 1998: 153–158.

- dvema naglašema zlogoma ter sam Ramovš v razpravi o naglasnem razvoju *okô v ôko*.
- **Oblikoslovje** obravnavajo Oblak posebno v zgodovini samostalniške sklanjatve (*Zur Geschichte der nominalen Deklination im Slovenischen* (Berlin AslPh XI–XIII, 1888, 1889, 1891), v prispevku o nekaj novotvorbah v spregatvi, v razlagi nekaj slovničnih oblik v slovenščini kot dodatku k Murkovemu članku in v oceni Štrekljeve morfologije goriškega srednjekraškega narečja (*Morphologie der Görzer Mittelkarstdialektes* (Dunaj 1887)), nato Štrekelj (*Razlogi za izginotje predikativnega orodnika v slovenščini in lužiški srbščini*) in Ilešič v »*Slovenica*« (o spremembi spola v množini; *dobrъ – dobryj* v slovenskem narečju Sv. Jurija ob Ščavnici).
  - **Besedotvorje** je zajel Pintar s prispevkom o sufiksu *-išče* v novoslovenščini, **skladnjo** pa obravnavata Škrabec (o rabi dovršnih in nedovršnih glagolov v slovenščini) in Ilešič (o supinu).
  - **Etimologija** je dobro zastopana, saj Ramoš trdi, da je etimoloških razlag »vse polno«: Štrekelj ima »temeljite razprave«, ki so našete, Pintar piše o slovenskih krajevnih imenih, razlaga besedo *prešustvo*, Pintar, Janez Scheinigg in Primus Lessiak polemizirajo o zemljepisnem imenu *Celovec–Klagenfurt*. Etimološki doneski so izpod peresa Josipa Šumana, Pintarja, Valjavca in Jagića (*obeden*), Ivana Koštiala, Štreklja, Oblaka (ocena Erjavčeve *Potne torbe*).
  - V AslPh so objavljene tudi **ocene slovenskih slovníc** (Šumana, Antona Janežiča), slovarjev (Janežiča, Pleteršnika – Oblak in Jagić, Grafenauer s predstavitvijo ocene Ljapunova o slovarju).
  - **Obravnave slovenskih starejših besedil** se osredotočajo na predstavitev novih rokopisov v slovenščini oz. obravnavajo jezik posameznih piscev: Oblak obravnava koroška rokopisa s konca 16. ali začetka 17. stoletja, ki ju ni »natančneje preštudirak«, zato Ramovš napove, da bo sam opisal drug koroški rokopis iz protestantske dobe in tudi spregovoril o omenjeni razpravi; najstarejši datirani slovenski rokopis (to je bil takrat poznani *Beneškoslovenski oz. Černjejski rokopis* s konca 15. stoletja), dve slovenski prisegi iz 17. stoletja, oceno Stapletona Božidarja Raiča, kjer je dokazal rabo Dalmatina, študije Viktorja Bežka o Ravnikarjevem jeziku (12, 502 ss.), o Kastelčevih *Bratovskih bukvicah* Mihaela Zavatlala, razprave Ivana Tertnika o Prešernovem jeziku, piše o vplivu hrvaščine v Kreljevem jeziku; Ramovš pa obravnava posebnosti in medsebojne odnose protestantskih tiskov.
  - Slovenska **dialektologija** je dobro zastopana: Oblak je prispeval že omenjeno oceno Štrekljeve morfologije narečja goriškega srednjega Krasa, oceno rezijanskih tekstov Baudouina de Courtenaya, iz Štrekljeve zapuščine je objava fonologije, doslej glas *a*, Ilešičeva *Slovenica* z vzhodnoslovenskim narečnim gradivom, Grafenauer je prispeval obravnavo naglasa ziljskega narečja, oceno

o narečju Bočne Josipa Tominška in Karla Ozvalda o fonetiki narečja Središča ob Dravi, o slovenskem narečnem raziskovanju pa poroča tudi Ramovš sam.

Ocene posameznih jezikoslovnih del in člankov

Med Ramovševimi ocenami jezikoslovnih del in prispevkov najdemo v ZD I že omenjene jezikoslovce: Breznika *Izreko v poeziji* (*Nastavni vjesnik*, Zagreb 1913, XXI, 227–229), *Začetna poglavja iz slovenske srednješolske slovnice* (*Slovan* XIII, 1915, 94–95); Ilesiča *Donesek k boju 1 ali 2* (*Slovan* XII, 1914, 126–128) in *Izgovor slovenskega knjižnega jezika* (LMS za l. 1912, 50–67) v zvezi z izgovorom *-t*; Škrabca *Jezikoslovne spise, I. zvezek*, 1. snopič 1. letnika, LZ 1917, XXXVII, 501–503) in še oceno 1–4. snopiča I. zvezka (Ljubljana 1916–19, 606 str.; *Slavia* 2, 1923/24, 115–123; ZD II: 115–123/587–595);¹⁵ Nahtigala *Die Frage einer einheitlichen albanischen Schriftsprache* (LZ 1918, XXXVIII, 77–79, 1971: 204–206), *Južnoslovansko-italijansko sporno vprašanje v luči nekih znanstvenih podatkov* (Ljubljana 1919, 19 str.; Ramovš LZ 1919, 39, 429–442; 1997: 129–131), predstavitev III. poglavja »njegovih brižinskih študij „o važnosti latinskega dela brižinskega kodeksa in njegovih pripiskov za vprašanje o postanku in domovini slovenskih odlomkov“« kot ocena prispevka iz 1. in 2. snopiča ČJKZ 1918 (LZ 1918, XXXVIII, 368–369; 1971: 207–208); Glonarja *Naš jezik* (1919), v ZD II Štreklja *Historične slovnice slovenskega jezika* (*Zeitschrift für slavische Philologie* 2, 1925, 310–317) idr.

V ocenah posameznih del se sklicuje na slovenske raziskovalce navedene tematike (npr. v oceni razprave o jeziku *Brižinskih spomenikov* Eduarda Sieversa *Die altslavischen Verstexte von Kiew und Freising* (Leipzig 1925, 1–59; ČJKZ 7, 1928, 160–168; ZD II, 1997: 571–578) omenja M. Kosa in Nahtigala (ČJKZ IV, 14, 16 oz. 175–181; ČZN XII, 77 sl.), Oblaka (LMS 1889, 136), Miklošiča (VSG I², 94), Kelemino (ČZN XX, 166–7; ČZN XVIII, 107–9), ki »je z Lessiakom napačnega mnenja, da se je proces $\bar{u} > y$ vršil šele v VII.–VIII. stoletju« (Ramovš 1997: 575/166)).¹⁶

Za njegove ocene je značilna znanstveno utemeljena, objektivna, sistematično argumentirana, ostra, večinoma neolepšana, a korektna kritika, ki navaja neizpodbitne razloge za zavrnitev, neodobravanje ali nestrinjanje, podaja »drugo mnenje«, ustrezna dejstva, razlage, smernice, priznavanje, pohvalo ustreznosti,

¹⁵ Škrabca imenuje »najboljši poznavalec slovenskega jezika«, ki so mu »jezikoslovna razglabljanja na ovitkih „Cvetja“ prinesla slavo in spoštovanje pri vseh slavistih«. (Ramovš 1997: 587)

¹⁶ O tem prim. še Ramovš 1936: 36.

pravilnosti, mestoma pa je tudi neprizanesljiva ali ekspresivna v izrazu (npr. za starejše slovničarje pred Kopitarjem uporabi izraz »diletanti« (nestrokovnjaki), etimologu Davorinu Trstenjaku prilepi oznako »lingvistični akrobat«).

Breznikovo razpravo Izreka v poeziji v *VII. izvestju knezoškofijske privatne gimnazije v zavodu s. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano o šolskem letu 1911/12*, 3–26 (*Nastavni vjesnik XXI*, 1913, 227–229; ZD I: 183–185) Ramovš pospremi z besedami, da so »določila in zakoni, ki jih podaja znani jezikoslovec«, veljavni tudi za prozo. Večinoma se strinja z njim, ko navaja nečiste ali papirnate stike modernih slovenskih pesnikov, podaja pa pripombo o natančnejši določitvi izreke za *v* oz. *u* pred zvenečimi soglasniki brez popolne zapore spodnje ustnice in zob gornje čeljusti kot pri *v*. Ima pa tudi drugačno stališče od njega in izreko popravlja (npr. *f* pred nemimi soglasniki ne ob samoglasnikih, kjer se Breznik opre na vzhodnoštajerska narečja (*fsmili*, *fsa*, kar Ramovš bere *usmili*, *usa*); *v* predponi *vz-* lahko *v-* izpustimo ali beremo *w* ali *u*); *o* zevu ipd. Ko Breznik zapiše, da je spajanje samoglasnika iz zlogotvornega *r* spaka, Ramovš meni, da to ne drži, saj tudi v živi govorici *r* izgubi svoj glas, zato je »svobodno rabitik« brezložni *r* tudi ob soglasniku: *li-cr-de-či-ca*. Zaključi spodbudno, da je razprava »vredna, da si jo vsak pesnik natanko pregleda« (Ramovš 1971: 229/185), saj vsebuje dobra in temeljita izvajanja, in izrazi upanje, »da nam mladi učenjak v bodoče poda o tem še nadaljnjih sadov« (Ramovš 1971: 229/185).

Breznikovo predstavitev Začetnih poglavij iz slovenske srednješolske slovnice v *IX. izvestju knezoškofijske gimnazije v Št. Vidu nad Ljubljano*, 1914, 3–32 (*Slovan XIII*, 1915, 94–95; ZD I: 196–198) Ramovš pospremi s spodbudnimi pričakovanji, ki ga niso razočarala, saj v poglavjih o glasoslovju v srednješolski slovnici služi zgodovinski vpogled v razvoj glasov le v omejenem obsegu za ponazoritev pravilne izreke in pisave, ki je glavni cilj pouka.¹⁷ Breznikovo delo tako zagovarja pred prvim kritikom Pintarjem (LZ 1914: 385–387). Poda pa svoje pripombe glede delitve samoglasnikov in soglasnikov, ki se mu ne »zdi dovolj precizna z ozirom na mesto, ki ga zavzemajo zveneči soglasniki in pa *u*, *ĵ*« (Ramovš 1971: 197). Predlaga mu preureditev prvega poglavja in navede nove odstavke, dodal bi tudi tabelo slovenskih samoglasnikov. Opozori na tiskovno pomoto (zapis *stĕna*, *trĕba* namesto *stĕna*, *trĕba*), popravi pisavo (npr. *vun* poleg *ven* je nepotreben; *vžgati* ima predpono *vb-*, ne *vbz-*). Za izreko nekdanjega *l* pred soglasniki in na koncu besed meni, da ji je Breznik odmeril »/z/elo žalostno vlogo« (Ramovš 1971: 198), ker je dopustil kompromis in ima dvojnice *u* in *l* (*misliw* in *misli*), čeprav je »prevladalo stališče „ujevcev“ in ne „elavcev“«,

¹⁷ »Ako se je torej dr. Breznik v svojem glasoslovju – lahko rečemo – omejil na pravorečje, je s tem več kot izvrstno svojo nalogo rešil in nam dal veliko upanje, da se pouk slovenščine in sploh njeno znanje poglobi in nam prinese lepih sadov.« (Ramovš 1971: 196)

kot poimenuje zagovornike obeh izgovorov, »splošno stališče jezikoslovcev« je le izreka *-u*, zato bi moral navesti »pravilo, kot ga zahteva zgodovina našega jezika, ker sicer on sam, dasi ujevec, zanese v šolo napačno izreko in bomo tako z ozirom na čistost jezika na slabšem nego smo danes« (Ramovš 1971: 198). Ramovš izreko *rekəu* dopušča le za srednješolsko slovnico, sicer zagovarja izreko *misu*, *reku*, kar razloži v *Slovenische Studien*, čeprav ni »lahko povedati«, kaj je pravilno. Ustrezno pa je odpravil določilo o izreki neobsamoglasniškega *v* pred »nemimi soglasniki« kot *f* (Ramovš 1971: 197).

Ramovševa ocena knjižice Jože Glonarja *Naš jezik* (Ljubljana 1919, Založba »Omladine«; Ramovš, LZ 1919, XXXIX, 568–569; ZD II: 623–624) ni bila prizanesljiva do pisca. Ramovš delo opredeli kot poljudno, 66 strani dolgo brošuro, ki ima preobširen naslov, neenotno razporeditev snovi, in ugotavlja netočnost podatkov, ki jih ponazori s primeri. Z Glonarjevo oznako Pleteršnikovega slovarja se ne strinja in meni, da je kritika pretirana, saj je sam vesel dobrega slovarja. Navaja tudi smernice, kakšna naj bo poljudna brošura.

V pretežno pohvalni oceni Škrabčevih *Jezikoslovnih spisov* (1. zvezek, 1. snopič, Ljubljana 1916 (LZ, 1917, XXXVII, 501–503; ZD I: 202–204) Ramovš zapiše, da »slovenisti [...] pozdravljajo prvi snopič z največjim veseljem«, četudi ne prinaša novih razprav, »v lepi obliki bo podala sadove delavnosti« p. S. Škrabca. Čudi se njegovemu razvoju »v tako globokega učenjaka«, izreka »hvalo njegovi pravi, znanstveni naravi in njegovi energiji«, občuduje »metodo njegovega raziskovanja: on raziskuje popolnoma moderno, motri zgodovino jezika, kakršna je v starejših tiskih in kakršna se kaže v današnjih narečjih in na podlagi tega razmotrivanja stavi in krepi razvoj jezikovnih pojavov« (Ramovš 1971: 202). Ogromno je o tem naučil tudi ostale. Objektivno presojo podpre z izjavo: »Mnogo vprašanj je postavil, mnogo jih prav rešil, marsikatero je ostalo nerešeno – a mimo nobenega ni šel, ne da bi se potrudil, da ga razreši.« (Ramovš 1971: 202) Marsikateri pojav je dobil drugo, boljšo razlago, njegova zasluga pa je, »da je vprašanje našel, da je vprašal, ga raziskoval«. Nemila usoda begunstva iz samostana v Ljubljano je vplivala, »da je postal nam še lepši, častitljivejši«. Pokloni se mu z mislijo, da »/č/astitljivo starega frančiškanskega očeta« spoštujejo vsi slovenisti in slavisti in mu želi ohranitev »prožnosti duha«, da bi »krepek mogel urejati svoje zbrane spise« (Ramovš 1971: 202). Dotakne se tudi njegovega razmerja z V. Oblakom, vidnega v Oblakovi korespondenci z njim, in ju opredeli kot zastopnika različnih nazorov v nasprotstvu.

»Najlepše zgrajeno delo« Ramovšu predstavlja *Nekoliko slovenske slovnice za poskušnjo*, ki ga vsebinsko opiše. Zaobide malenkosti pedanta (npr. pisavo *er* za *r*) in poda »par popravkov«: npr. *vzəšəl*, *izešel*, *odašəl* za pravilno *vəzšəl*, *izšəl*, *odšəl*, kar je nastalo po analogiji imenovalnika ednine ženskega in srednjega spola *vzəšlā*, *vzəšlò* itd. Glede moderne vokalne redukcije in zakona za reduciranje

i, *u* se sklicuje na svoje *Slovenische Studien* v naslednjem AslPh. Ne strinja se s pretirano kritiko v recenziji J. Tomińska v *Popotniku* (1917: 76–80), ki Škrabca graja zaradi uvajanja teoretičnih rezultatov v prakso. Ramovš se kritično odzove na za Škrabca žaljivo Tomińskovo kritiko, ki si ne zasluži obravnave razen v opozorilo, »da mu ne bi kdo slepo verjel [...] O njegovih izvajanjih naj govori, kdor se na jezikoslovje razume, ne pa, kdor mu sega le do črevljev.« (Ramovš 1971: 203) Nato z ostrim tonom in ekspresivnim, ironičnim zavračanjem navaja primere Tomińskovih glasoslovnih in drugih zmot, nepotrebnost preučevanja naglasov ipd.¹⁸

Ramovš poda kritično oceno *Historične slovnice slovenskega jezika*, izdanih graških predavanj Karla Štreklja, ki je izšla postumno (*Zeitschrift für slavische Philologie* 2, 1925, 310–317, ZD II: 625–632). Objave načelno ne odobrava, saj mu je pomanjkljiva in površna kompilacija po spisih Kopitarja, Miklošiča, Škrabca, Valjavca, Oblaka, zato podrobno navede pomanjkljivosti Štrekljevega na hitro pripravljene začetnega dela.¹⁹

Ramovš je v *Nastavnem vestniku* objavil kritiko Ilešičevega članka *Izgovor slovenskega knjižnega jezika* (LMS za l. 1912, 50–67; ZD I: 186–191) »o izreki starega *l* na koncu besed in pred soglasniki, zopet mal donesek bojev à la ABC«, ki jo podkrepi z narečnim gradivom (1971: 186) ter odgovor na Ilešičeve pripombe na Ramovševo kritiko z naslovom *Donesek k boju l ali y* (*Slovan* XII, 1914, 126–128; ZD I: 192–195), v katerem o vprašanju »izgovora črke *l* na koncu besed in pred soglasniki« meni, da je že dobro raziskano (Ramovš 1971: 192) in zavrača nekatere Ilešičeve pripombe.

Slovenski jezikoslovci v korespondenci²⁰ Frana Ramovša

Tudi v pismih zasledimo reminiscence na predhodne slovenske jezikoslovce in omembe sodobnikov. S svojim profesorjem na graški univerzi Rajkom Nahtigalom, za katerega se nadeja, da bo pri njem prvi habilitant (Kamnik 16. X. 1917; Nahtigal 1954: 22), ki je napisal tudi predlog za Ramovševo docenturo in s katerim je bil tudi strokovno povezan prek ocen njegovih del, je od l. 1915 stkal tudi osebno vez učenca z učiteljem in z njim delil strokovna in zasebna

---

¹⁸ Npr.: »Dalje se zaletava Tomińšek v tako elementarne zakone, da se človek naravnost čudi take vrste originalnosti. Vsi govorimo in slišimo „*mozd gori*“, „*leb'dan*“ itd., le on ne. Res čudno, no, nekateri ljudje so že taki, da morajo pri vsaki stvari še kaj svojega povedati; vprašanje je le, je-li to pametno ali ne.« (Ramovš 1971: 203/502)

¹⁹ Prim. op. 29.

²⁰ Upoštevana so le pisma R. Nahtigalu in A. Beliču.

razmišljanja v težkih vojnih letih po izgubi zdravja. V pismu naletimo na zanimivo povezavo med Oblakom in Ramovšem iz ust V. Jagića, ki ga je imenoval »Oblak redivivus« (Kamnik, 1. X. 1917).²¹

V pismu Nahtigalu (Nahtigal 1955: 234, Ljubljana 28/11 18) mu poroča o načrtovani ustanovitvi univerze in o predvidenih kadrih, med katerimi sta tudi slavista I. Grafenauer in Breznik:

Glede slovenske univerze smo tegale mnenja. Ustanovi se potem, ko bo knjižnjica v redu in inštituti v Ljubljani (ali Trstu, če bo naš). To bo trajalo še nekaj let. Ta čas pa se porabi tudi zato, da se vzgoje akademične sile. Pri teh smo delili 2 kategoriji: v I. pridejo moči, ki imajo že venio legendi in ki so v svojem sedanjem poklicu dokazale usposobljenost za znanstveno delo t. j. poleg vseučiliških profesorjev in docentov – Slovencev še tile: Ljudmil Hauptmann, Dr. Lončar, Grafenauer, Breznik.

Z Breznikom sta sodelovala tudi strokovno: »Breznik mi že v torek, ko pride k seji, prinese nekrolog Škrabčev (pravi, da ga bo za 6–8 tiskanih strani in garantira, da bo zelo dober).« (Nahtigal 1955: 235)

V pismu Aleksandru Beliću (Ljubljana 30/I. 31; Rotar 1990: 43) poroča o natisu dialektološke karte slovenskega jezika, v spremnem besedilu pa bo »kritično referiral o klasifikacijah slov. dial. po Kopitarju, Sreznjevskem-Florinskem, Miklošiču, Glaserju, Murku in Oblaku.²² Obenem je treba prikazati, da vsaka klasifikacija, ki sloni samo na enem, dveh, treh jezikovnih pojavih, ne ustreza bistvu dial. razvoja in da zato ni sposobna, tvoriti kaj več, kot deskripcijo obsega tega pojava«. Med drugim je razvidno, da je R. Kolarič²³ iz prve državne realne gimnazije sodeloval pri izdelavi registrov za *Južnoslovanski filolog* in ekscerpiral register za Belićevo knjigo *O dvojini u slovenskim jezicima* (1832) (Rotar 1990: 54, 56, 58, 62–63).

V pismu z dne 4. februarja 1948 (Ljubljana) mu pošilja »osnutek referata dr. Tineta Logarja o razvoju slovenistike v dobi preteklih 30 let«, ki je bil uvrščen za delegata na slavističnem kongresu v Moskvi leta 1948, sam pa se ga ni udeležil zaradi izločitve M. Kosa in F. Steleta s seznama delegatov v Beogradu. Sporoča, da je bil referat sestavljen »na hitro« in ga bo avtor za kongres še predelal, »da bo vodilno smer držala snov in ne oseba« (Rotar 1990: 110).

²¹ »Ko mi je Jagič ta eksemplar [habilitacijskega dela iz AslPh] poslal, mi je odkrito čestital in me imenuje Oblak redivivus (Nahtigal 1954: 21).

²² Prim. točko 6, razdelek *Dialekti*.

²³ Kolarič je bil ob Bajcu, Šolarju, Ruplu (Jakopin 1991: 16) eden izmed njegovih učencev in med letoma 1923–1927 asistent v Slovanskem seminarju (SBL), po Ramovševi smrti je predaval slovensko dialektologijo (Wikipedija).

O slovenskih jezikoslovcih v jubilejnih in spominskih prispevkih

Ob 50-letnici Rajka Nahtigala (ČJKZ 7, 1927, 242–245, ZD II: 607–610)

Jubilejni prispevek ob prestopu v drugo polstoletje je Ramovš namenil svojemu profesorju, univerzitetnemu kolegu, s katerim je od leta 1915 ustvaril bogato korespondenco (Nahtigal 1954, 1955). Uvodoma predstavi vsebino: »potek njegovega življenja in znanstvenega delovanja, očrtati pomen in poudariti važnost njegovega dela v znanosti in v našem kulturnem življenju« (Ramovš 1997: 607). V življenjepisne podatke vplete gimnazijsko samoizobraževanje, navede pomembna predavanja (kot seminarski novinec na dunajski univerzi je predaval »o kavzalnem neksusu med akcentom in vokalno kvaliteto v slovenščini«, česar Valjavec in Škrabec še nista razvila (Ramovš 1997: 607), v Rusiji o vprašanjih starocerkvenoslovanskega prevoda svetopisemskih knjig starega zakona (pomen izpostavi Jagić v *Entstehungsgeschichte der Kirchen Slavische Sprache* (1913)), objave (20 let star z oceno Goetzove knjige o slovanskih apostolih), sodelovanja (v Moskvi je »bil pri ustanovitvi znane dialektološke komisije«), vpliv jezikoslovcev (Jagića v disertaciji idr.), preobremenjenost do nastavitve na graški univerzi l. 1913, ko je postal Štrekljev naslednik na stoli za slovansko filologijo s posebnim ozirom na slovenski jezik. Ni uresničil sestave slovenske dialektološke karte na izraženo željo akad. Šahmatova. Po odhodu M. Murka v Leipzig je kot redni prof. za splošno slovansko filologijo »odkril in pojasnil nova važna dejstva« iz starocerkvenoslovanskih spomenikov, ki jih je sprejel slavistični svet (Vondrák, van Wijk itd.). Osvetli tudi njegovo organizatorsko dejavnost: zasluge za *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino*, *Razprave Društva za humanistične vede* kot del zasnove bodoče akademije znanosti, članstvo v vseučiliški komisiji za novo Univerzo v Ljubljani in mesto prvega dekana Filozofske fakultete. V njegovem delu vidi upanje za napredek: »mnogo truda, vztrajnosti, živahnosti in veselja je vložil v ta znanstvena podjetja in njegova narava nam jamči za njihov plodonosen razvoj« (Ramovš 1997: 608). Sledi še bibliografski seznam njegovih dotlej objavljenih del.

Spominski prispevek ob smrti Stanislava Škrabca

(LZ 1919, 39/2, 81–88, ZD II: 596–603)

Škrabcu, najboljšemu glasoslovcu, Ramovš v *Ljubljanskem zvonu* posveti besede slovesa in uporabi kot moto navedek iz *Cvetja* (V, 8c) o dolžnostih do materinega jezika zaradi talenta od Boga. Med življenjepisnimi podatki tudi tu navede begunstvo pred prvo svetovno vojno iz Kostanjevice v Ljubljano, saj je v celici

pustil življenje, leta 1918 pa ga je vzela smrt. V opisu njegovega dela poudari, da je doživel sloves preko mej že v prvih letih, spoznanje o njegovem pomenu je prišlo iz tujine (1997: 596/81). Njegovo razpravo *O glasu in naglasu našega knjižnega jezika* leta 1. 1870 v letnem poročilu novomeške gimnazije sta znala ceniti le Miklošič in Valjavec (s pohvalno omembo), drugi so imeli »za malika« Levstika. Ramovš je opisal nenaklonjen čas, v katerem se je ukvarjal z jezikoslovjem: »Škrabec je nastopil ob času, ko je naša javnost s preziranjem in nekakim pomilovalnim zasmehovanjem gledala na jezikoslovce«. V uvodu je moral »dopovedovati, da je slovensko jezikoslovje tudi za vsakega slovenskega izobraženca nujno potrebno« (Ramovš 1997: 597/82). Jezikoslovje je za Škrabca stroga znanost, »do svojih rezultatov je prišel po strogi znanstveni metodi«. Primerjal je »slovenski naglas s čakavskim, podal glavne zakone slovenskega naglaševanja«, pokazal njegovo mesto v slovanščini, razložil nastanek novih vokalnih kvantitet in kvalitet in tako v II. delu »natanko razbral vse posebnosti slovenskega vokalizma«. Upošteval je zgodovino jezika od razvoja praslovanskih glasov v drugih slovanskih jezikih do današnjih refleksov v osrednjih narečjih, »delujoč v smislu moderne lingvistike, je določil neovrgljive zakone izreke in pisave slovenskega knjižnega jezika« (Ramovš 1997: 597/82). Škrabec je poudaril, da slovenski jezikoslovec piše »za vse, ki hočejo prav in lepo slovenski govoriti in pisati«. Ramovš obžaluje, da »še ni prodrlo mnenje, da je slavistika enako stroga znanost kot n. pr. matematika«. Presenetljivo pa doda jezikoslovno opombo o članiču I. L. o slavistiki kot o mrtvem truplu, čemur je ostro nasprotoval (prav tam):

Drugič pa predmet slavističnega študija še nikdar ni bilo »mrtvo truplo«, marveč polno življenje živega jezika. Seveda, kdor je le zdaleč poslušal govore o zgodovini jezika, o njegovih narečjih, naglaševanju itd., pa se v predmet ni hotel poglobiti, za tega je bil predmet mrtev. Ta ni čutil biti žil jezikovega življenja, predmeta vsakega jezikoslovja in to zato ne, ker je bil sam »mrtev«, t. j. ker ni hotel ali mogel vzbuditi v [!] sebi »srca« – zanimanja za predmet.

Omenja, da mu je bila izreka 16. stoletja podlaga pravopisu, ki ga ni zavedla v »samovoljno prenavljanje« kot Levstika. Osemletni molk Ramovš opredeli slikovito, s kratkimi povedmi: »/o/ Škrabcu ni bilo slišati ničesar, kakor da se je vdrl v zemljo. Mož pa je tičal v knjigah. Stopil je na dan zopet v Soči (koncem l. 1878) s svojimi „Pravopisnimi opazkami.“ Nov mož, cel mož!« (Ramovš 1997: 598/83) Imel je razgled po avtorjih od 16. do 18. stoletja, »v mezinu je imel Kopitarja in Vodnika, izčrpal Ravnika, bil domač v slovenskih narečjih in slovanskih jezikih in iz tega bujnega razmišljanja je določal zopet zakone, podrl izumrle oblike in utemeljeval v živih čisto resnico. S svojo metodo je pokazal, da je moderen jezikoslovec«. Ramovš omenja, da je po Valjavčevi hvali poslal Škrabec svoje spise Slovenski matici, Bleiweis jih drugič sprejme v *Novice*, kar je opisal v nadaljevanju s hudomušnim prispodabljanjem: »V Letopisu je itak

prevračal svoje etimološke kozolce lingvistični akrobat Trstenjak – in Škrabec je pisal, pisal, da so mu navsezadnje rekli, da je preveč napisal. Bog pa se je usmiliti delavca, ki preveč dela, l. 1880 je pričelo izhajati „Cvetje z vertov svetega Frančiška“ v Gorici in Škrabčeva ribniška iznajdljivost je porabila „platnice“ za svoje jezikoslovne študije, kjer je ostal celo svoje življenje, le enkrat se je oglasil v Jagičevem Arch. f. slav. Phil. (XIV.) in dvakrat v Kresu“.« (Ramovš 1997: 598/83) Ramovš pojasni, da moderna znanstvena slovnica »proučuje jezik po glasovih, oblikah itd., in sicer tako, da hiti pri vsakem pojavu po zgodovinski poti, da nam poda na ta način sliko vsakega glasu ali oblike«, je »sestava tisočerihih posameznih zgodovinskih obrisov« (prav tam). Škrabca predstavi (Ramovš 1997: 603/88) z naklonjenim spoštovanjem do njegovega jezikoslovnega dela: »ni bil le genijalen lingvist, glasoslovec; v njem vidiš mojstra slovenske proze«, v njem so slovenski in tuji jezikoslovci »častili svojega vodnika, velikega mojstra in le s spoštovanjem govorili o njem«.

Spominski članek ob smrti Antona Breznika

(Letopis AZU 2, 1947, 61–64, ZD II: 611–614)

V njem Ramovš objektivno ovrednoti Breznikovo delo, navede pa tudi pomanjkljivosti. »/L/jubezen do rodnega jezika in proučevanja narodnega blaga«, »fonetično točni zapiski narodnih pesmi« so »priča njegovega zanimanja za dialekte« (Ramovš 1997: 611), zbiranje narečnega gradiva je ostalo v rokopisih, vključil ga je po pregledu sam v svojo *Historično gramatiko slovenskega jezika VII (Dialekti)*. Čeprav ugotavlja, da sta poudarek in akcentska morfologija sicer pod vplivom Valjavčevih in Škrabčevih študij, predstavljata »najlepše izpričevalo za Breznikovo pravilno, realistično pojmovanje jezikovnega ustroja« (Ramovš 1997: 612/62). Vsa ta dela so dobra podlaga za opisno slovnico in pravopis (1920, kolektivno 1935), vendar do obsežnega opisa, strnitve »v pregledno, sintetično popolno obliko ni prišel«, četudi je »zbral polno novega gradiva, ga pravilno ocenil in znal uporabiti«. »Zavestno je posvetil delo piscem in dobam, ki [...] razvojno črto lomijo, da jo naravnajo na novo podlago in novo rast« (Ramovš 1997: 612/62). Hrenovi *Listi in evangeliji* pokažejo na 300-letno tradicijo protestantskih piscev, Pohlinov slovar je vsrkal predhodne in vplival na nadaljnje, ob Japljevem prevodu je »orisal nastajanje«, označil »vire in metodo prevoda«, ugotovil rabo leksike Dalmatina, drugi so jezik »uravnavali po Pohlinu« in na koncu Vodniku (Ramovš 1997: 613/63), preštudiral je trenja in izravnave v knjižnem jeziku sredi 19. stoletja. Kljub Metelkovemu ogrožju slovenske opisne slovnice »je znal s pridom in nazorno uporabiti« »izsledke novejših slovenističnih raziskovanj in lastna dognanja« in »v svojo slovnico sproti, od izdaje do izdaje, vnašal gradivo, nove poglede in

razširjal vsebino z novimi ugotovitvami«, primerjava slovnice od 1916 do 1934 »pokaže bogato notranjo rast in s tem veliko skrb za nego knjižnega jezika«, kar »je znal strokovni slavistični svet pravilno oceniti«²⁴ (Ramovš 1997: 613/63).

Omemba slovenskih jezikoslovcov v knjižnih delih zgodovinske slovnice

V posameznih delih historične gramatike je Ramovš suvereno podajal zgodovinsko in narečno gradivo ter razlagal svoje izsledke, pri navajanju drugih jezikoslovcov pa se omejuje na posamezne omembe s podatki, razlagami ipd.

V razmnoženem rokopisu študentov *Historična gramatika slovenskega jezika* (1920) se ob številnih tujih sklicuje tudi na mnoge domače jezikoslovce: Miklošiča (npr. Vgl. Gram. I 310), kjer je »dal prvi delitveni moment za slovenska narečja, preden ga je *Oblak* zamenjal z novim kriterijem (AslPh XVI; Ramovš 1920: 148), v etimološkem slovarju ima *cruz* za pismeno napako za *Christus*; Nahtigala (ČZN XI 119; Ramovš 1920: 23); o nosnih vokalih se nasloni na *Oblakovo* mnenje, a ne upošteva kvalitete in kvantitete vokala (ČZN II 77 sl.; Ramovš 1920: 11); na Škrabca (O glasu 31, 37) glede kolikosti posameznega elementa v dvoglasnikih, kar je preučil nato Broch (Ramovš 1920: 111–112); M. Murka, Scheinigga za rožansko narečje (Kres I 617; Ramovš 1920: 140); Štreklja (ČZN VI, 26; Ramovš 1920: 18); Pintarja, katerega razlage v tej obliki (*Vysoko* > *Vojsko*) ni mogoče sprejeti; M. Kosa in druge. Ob navedbah številnih tujejezičnih virov navaja slovenske vire, misli (npr. v razdelku »Nosna vokala o in e« pri omembi gradiva iz *Brižinskih spomenikov* navede (ob tujih) tudi Miklošičevo, *Oblakovo* in *Nahtigalovo* mnenje, pri samoglasniku y se s kazalko sklicuje na Miklošičevo gradivo idr.).

V *Konzonantizmu* (Ramovš 1924) je v uvodu opredelil namen historične gramatike, predstavil pomanjkljive predhodne raziskave in opredelil način raziskovanja *Oblaka* in *Škrabca*,²⁵ opozoril pa je tudi na raztresenost gradiva »po

²⁴ Navede članek J. Heidenreicha-Dolanskega v knjigi *Slovanske spisovné jazyky v době přítomné* (1937).

²⁵ Med drugim je navedel: »Tako delo zahteva torej, da najprej izčrpamo vse jezikovne spomenike in da ugotovimo razvojni štadij vseh živečih narečij, nato pa določimo jezikovna dejstva ter jih razložimo. [...] Edini, ki je na tem polju sistematično delal, je bil Vatroslav Oblak, čigar prerana smrt je zakrivila, da je tudi njegovo pravilno usmerjeno prizadevanje rodilo le osamljena poglavja, ki niti niso premostrila vseh v poštev prihajajočih pojavov, ker jim je še manjkalo zadostno gradivo in s tem pogled na celoto. Po temeljitosti boljše delo p. Stanislava Škrabca je gotovo prezaslužno, ali pečalo se je v glavnem le z onimi jezikovnimi problemi, ki jih je naše piščoče občinstvo prineslo v razpravno dvorano; Škrabec je bil izboren sodnik v vprašanih ortoepije in ortografije slovenskega knjižnega jezika, iz mrtvih in živih govorov pa je zajemal le toliko, kolikor je za argumentacijo svoje rzsodbe potreboval.« [Ramovš 1924: I]

različnih člankih in razpravah, da je večkrat brez točne označbe vira, da je zelo pomanjkljivo in le slučajno in dostikrat tudi površno obdelano« (Ramovš 1924: [I]).²⁶

V *Dialektih* (Ramovš 1935) obravnava v *Uvodu: o dialektizaciji slovenskega jezika* zgodovinski pregled od Trubarja dalje in delitev narečij od Kopitarja (1809: 457) na dve po izreki nekdanji skupini *la* kot *wa* (koroško, gorenjsko) ali *la* (spodnještajersko, dolensko); pri Miklošiču po refleksih za dolgi jat na vzhodno (*ē, eī*),²⁷ tj. *ie* : *ei*, in zahodno (*je, i*) (Ramovš 1935: XXI), pri Oblaku na SV in JZ glede na zastopstvo *ɛ* in *ɛ* v dolgih zlogih, sprejemljivejša je Miklošičeva, ker se za refleksoma »skriva mnogo več, ves način govora« (Ramovš 1935: XXII). K. Glaser (*Zgodovina slovenskega slovstva I.* 60–64) je združil obe mnenji in še *dl* ali *l*, *g* ali *γ*, *šč* ali *š* v JZ in SV skupino, ki sta »nekje v zraku ali kakor da nista istočasni«, in na osem podnarečij, ki se ne skladajo z ozemljem obeh skupin, a je »precej točno začrtal ploskve sedmih osnovnih dialektov« (Ramovš 1935: XXIII) brez kajkavskega, a po Ramovšu »ni imel pravega znanja o geografski razširjenosti tega ali onega pojava« (Ramovš 1935: XXII). M. Murko v *Ottův slovník naučný* XIII. 392 »je pravilno dvojje poudaril: da je dialektična razčlenjenost zelo velika in da klasifikacija pri tedanjem znanju še ni mogoča (Ramovš 1935: XXIV), poda obe delitvi in meni, da je Oblakov kriterij manj primeren. Najbolj se strinja z Oblakom (LZ 1895: 312), ki je »še najgloblje prodrl v poznavanje slovenskega jezika« (Ramovš 1935: XXV) z mislijo, da dokler ne bomo »bolje poučeni o zgodovinskem razvitku različnih pojavov v posameznih dialektih, je najbolje da se izogibljemo vsaki klasifikaciji slovenskih narečij in da samo označimo pojedina današnja narečja po njih posebnostih« (Ramovš 1935: XXIV), ki ni nova, saj jo neeksplicitno izpričuje študij o slovenskih dialektih I. Sreznjevskega.

V *Kratki zgodovini slovenskega jezika* (Ramovš 1936) navaja pri etimologijah bibliografske podatke ali razlage nekaterih tujih in domačih jezikoslovcev: npr. germanistov Kelemine in Lessiaka v zvezi z napačno datacijo prehoda *ū* > *y*, ki je razvidna iz starih bavarskih substitucij ter zapiskov in jo ima Ramovš za praslovansko, ne izvršeno šele v 7., 8. stoletju (Ramovš 1936: 36); omenja jih zaradi napačnega mnenja: npr. Nahtigala (ČZN) in Kolariča (ČJKZ) po gradivu *Brižinskih spomenikov*, da je naglašeni *o* dal *o*, nenaglašeni pa *u*, česar ne potrjujejo številni izjemni primeri in dvojne oblike v spomenikih (Ramovš 1936: 33); navaja tudi svoje razprave (npr. k imenu *Kosezi* (Ramovš 1936: 82)).

²⁶ Nadalje ponazori nepopolno izpisano pomembno gradivo, napačno navedene vire in paginacijo v Oblakovi razpravi o Alasijevem slovarju (Ramovš 1924: [I]–II).

²⁷ Miklošičevo mnenje, da *ē* in *eī* spadata v isto skupino, ima za napačno.

Zgodovina slovenske slovnice (rokopis, ZD I, 1971: 213–250)

Starejšim slovenskim slovnice je namenil samostojno razpravo, ki je nastala v začetnih letih znanstvenega delovanja in ostala v rokopisu²⁸ ter bila objavljena v *Zbranem delu I.*²⁹ V posebnem prispevku (*Slovenska grafika*, 251–257) obravnava tudi razvoj pisave, pravopisje v ožjem smislu.³⁰

Povzemanlo pregledno je zajel Trubarjeve pravopisne in pravorečne uresnitve ter navedel njegove misli, kar imenuje »prvi početki slovenske slovnice« (Ramovš 1971: 214), ki jih pripisuje Trubarju, nato reformo slovenske pisave s Kreljem, slovnice od Bohoriča in njegovih kasnejših izdaj, Pohlina, Gutsmana, Zagajška, Kumerdeja, Japlja, zlasti Kopitarja, ki ji priznava originalnost, Vodnika, Šmigoca, Franula, Dajnka, podrobneje Metelka, na kratko Murka, Muršca, od l. 1848 pa praktične slovnice Potočnika, Janežiča, Miklošiča z rezultati pri Šumanu, Valjavca kot »reformatorja slovenske slovnice« (Ramovš 1971: 239), sklene pa s Škrabčevo *Slovensko slovnico za poskušnjo* in z glavnimi novimi smermi, ki jih je udejanjil A. Breznik ter Oblakovim in Štrekljevim znanstvenim delom. Pri opisovanju včasih prestopi v metaforično izražanje, obogateno z izrazi spoštovanja, naklonjenosti: npr. pri Trubarju: »s kako orjaško močjo je zaoral globoko brazdo v še nerazorano njivo slovenske kulture« (Ramovš 1971: 213). V nadaljevanju bo prikazana obravnava dveh najpomembnejših slovnice, sploh prve in prve znanstvene.

Bohoričeva slovnica (ZD I, 215–223)

Ramovš slovnico natančno opiše: od predgovora (PRAEFATIO) z navedkom odlomka o Kranjcih in Slovanih ter daljšim o nastanku slovnice v izvorniku in prevodu. Našteva plemena in lego bivališč, etimološko razlaga njihova imena (npr. *Bojemi* ab boj), krajevna imena (*Graz* za pravilno Gradez). Kritično presodi izbor zgledov za sklanjatev samostalnika: »/p/oda deklinacijo tako malo srečno izbranega samostalnika kakor Ozha« (Ramovš 1971: 217), pri ženskem

²⁸ Zgodovina slov. slovnice. Tipkopis (po letu 1920). Dostopno v: NUK Ljubljana, UDK 811.163.6 COBIS:SI-ID 105334784

²⁹ Jakopin (1972: 352–353) meni, da je razprava namenoma ostala v rokopisu, saj je Ramovševa priredba začetnih predavanj v Ljubljani in se je v njej »preveč dobesedno naslonil« na Štrekljevo *Historično slovnico*, ki naj bi jo z Breznikom predelala in pripravila za tisk pri Slovenski matici, vendar se za to ni odločil«. Zato Jakopin sklepa, da po izidu Štrekljeve HSSJ svoje razprave o slovniceh ni natisnil.

³⁰ »Obe razpravi sta iz rokopisne ostaline. Nastali sta v prvih letih Ramovševega znanstvenega delovanja.« (Ramovš 1971: 354)

spolu samostalnikov, ki se v imenovalniku ednine končujejo na *-a*, množine na *-e*, pa *mati*, *matere*. Pri števnih navaja, da je pravilno razlagal *-najst* za *na deset* (Ramovš 1971: 218). Navede pa tudi, česa v slovnici ni obravnaval oz. je razlagal neustrezno, kaj »pogrešamo«: sklanjatev zaimkov *ta*, *kdo*, *kaj*, *kdor*, *kar*, *ves*, nedoločnih zaimkov ipd. Konjunktiv je ustvaril na podlagi latinskega (219), pogojnika ne omenja, a je v optativu, med prislove je vrnil razdelek *O zaimkih*. Pri skladnji ugotavlja sledenje latinskim konstrukcijam. Poudari zanimive dele in popravlja nekatere pomene (npr. *Memini* ne pomeni *zmisliti* (Ramovš 1971: 221)). Modro pa zaključi, da »na Bohoričevo slovnico ne smemo gledati z modernimi očmi« (Ramovš 1971: 222), in se sklicuje na Kopitarjevo opredelitev, da je po 30 letih obstoja knjižnega jezika »njegova slovnica [...] naravnost krasen čin«. Poudari, da ni vplivala na slovenske pisce: glavna zasluga je »nova reformirana grafika« (Ramovš 1971: 222). Vpliva niso imeli tudi slovniški poskusi Megiserja in kratka slovnica Alasie da Sommaripa, za katero Oblak še ni vedel, da je prepisana iz Megiserja.

Kopitarjeva slovnica (ZD I, 228–233)

Ramovš (1971: 228) izpostavi dva slovničarja, ki »z njima napoči nova, moderna doba slovenske slovnice«, Kopitarja in Vodnika. Prvo je posebej cenil: »Kopitarjeva slovnica je povsem originalna.« Razreši zmedo glede avtorstva prevoda *Postile*. Glede pripisovanja zaslug Bohoriču meni, da gre za precenjevanje Bohoričevega delovanja, in pripominja, »da Bohorič ni nič novega vpeljal (kar se jezika tiče), da sploh ni kolebal med Trubarjem in Kreljem, kakor meni Kopitar«, »da je bil Bohorič mnogo slabši kot Trubar«, o čemer pričajo kratki stavki v skladijskem delu. Obenem se obregne ob kakovost prevodov: »Bohoričevi prevodi iz latinščine v slovenščino so tako klavrní, da ga s Trubarjem niti primerjati ne moremo.« (Ramovš 1971: 229) Meni, da ni res, da je Dalmatinova *Biblija* urejena po Bohoričevi slovnici, »marveč je le Dalmatinovo delo in revizije v Ljubljani l. 1581 rodilo Bohoričevo slovnico, ki ni drugega kot slabo registrirala posamezne slučaje Dalmatinove biblije [...] torej Dalmatinovo delo tvori Bohoriču za pavovo perje, kar se je do zadnjega časa ohranilo kot splošno veljavno mnenje«, ki je povzročilo »krivico največjemu (po duhu in delu) reformatorju Juriju Dalmatinu« (Ramovš 1971: 229). »Verbesserter Bohoritsch« zasluži najlepše priznanje (Ramovš 1971: 230).

Poglavje *Etymologie* pohvalno oceni: »Ta pregled nam jasno kaže, kako je Kopitar sintetično delal, strnil vse momente v lepo zgrajeno celoto in tako stopil daleč preko vseh svojih predhodnikov-diletantov. Kje zadaj za njim je npr. Bohorič s svojo deklinacijo!« (Ramovš 1971: 232) Poudari, da »/p/ri glagolu najdemo

tudi že daljšo razpravo o dovršnosti in nedovršnosti glagolov« po enostavnem delilnem principu (1. os. ed. ind.), ki ima »že nekaj znanstveno-lingvističnega v sebi, ker se ozira na naglas« (Ramovš 1971: 232). »Deloma že vidimo prosinjati poznejšo in še danes običajno delitev na VI. glagolskih vrst.« Predstavi tudi posebne zasluge slovnice (Ramovš 1971: 233):

1. vzbudila je pri Slovencih živahno zanimanje za slovenski jezik;
2. izbrisala je vse zmešnjave in zmote prejšnjih slovničarjev, s tem očistila jezik, mu dala natančno podobo, kar je povzdignilo in uspešno vplivalo na razvoj knjižnega jezika;
3. slovenščina se je kot lepa sestra pridružila drugim slovanskim jezikom in tuji raziskovalci so jo pričeli uvaževati, in to tem bolj, ker je Kopitar pri svojem Glagolita Clozianus rešil vprašanje cerkvenoslovenskega jezika (napačno) in njegove domovine z ozirom na slovenski jezik (kar je podedoval Miklošič, dokler ni tega izpodbil Jagić) in ker je občeval z drugimi slovanskimi filologi (Vostokov, Dobrovský, Šafařík), in še, ko je izdal najstarejši slovenski spomenik »brižinske odlomke«. (Ramovš 1971: 233)

V rokopisu *Slovenska grafika* pregledno podaja črkopis Trubarja, Krelja, Dalmatina, Bohoriča, Kastelca, Basarja, Pohlina, Kopitarja, ki ga omenja tudi v zvezi z napačnimi podatki o pisanju v glagolici na Slovenskem do 16. stoletja pri Linhartu in Kumerdeju, pri odpravi Pohlinovih »novotarij« v pisavi, glede želje o ureditvi pisave s pomočjo črk iz cirilice, Dajnka, Metelka, obravnave v besedilih pri Oblaku, kot posebnost pa »znanstveno grafiko« pri Pleteršniku, ki »rabi posebne diakritične znake le za izražanje vokalnih kvalitete« (Ramovš 1971: 256) pri *e* in *o*, za polglasnik in *l*, in Škrabcu, ki se mu zdi »popolna«, toda »tako nepraktična, za pisavo, tisk, branje in hitro umevanje nerodna in nevšečna, da je za kak dialektološki zapisek nemogoča. Razen Škrabca je ni še nihče rabil in je tudi ne bo.« (Ramovš 1971: 257)

Sklep

Ramovš je že kot mladi znanstvenik in nato kasneje suvereno in kompetentno obravnaval in presojal delo starejših in sočasnih jezikoslovcev, poznavalsko navajal njihove jezikoslovne podatke in ugotovitve, jih znal ceniti in kritično oceniti, potrdil pravilne in argumentirano zavračal nepravilne izsledke. S svojo jezikoslovno mislijo je dokazal ne le, da je eden izmed najpomembnejših slovenskih jezikoslovcev, s katerim »se je začela v proučevanju slovenskega jezika nova doba« (Logar 1996: 78), temveč ostaja na jezikovnozgodovinskem področju vodilni jezikoslovec, občudovanja vreden »sintetik«, pa tudi najboljši poznavalec slovenističnih in slavističnih dosežkov pri Slovencih, ki ga lahko kljub krhkemu zdravju in prezgodnjemu odhodu le občudujemo in se mu poklonimo.

Literatura

- France BEZLAJ, 1940: Franc Ramovš (Ob petdesetletnici), *Ljubljanski zvon* LX, 454–459.
- –, 1950: FRAN RAMOVŠ. Pogled na njegovo delo, *Slavistična revija, Franu Ramovšu za šestdesetletnico* 3/3–4, 225–236.
- Franc JAKOPIN, 1972: Ramovševo Zbrano delo I, *Slavistična revija* 20/3, 349–353.
- –, 1991: Iz spominov na R. Nahtigala in F. Ramovša, *Jezikoslovni zapiski* 1, 9–18.
- Rudolf KOLARIČ, 1960–1971: Ramovš, Fran, akademik (1890–1952). *Slovenska biografija*. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi484440/> (dostop 10. 12. 2022).
- Tine LOGAR, 1961: Dr. Fran Ramovš in njegovo delo, *Jezik in slovstvo* 7/3, 65–69.
- –, 1990: Fran Ramovš – zgodovinar in dialektolog slovenskega jezika. *Razprave SAZU II. razreda, XIII, posvečene stoletnici rojstva akademika prof. dr. Frana Ramovša*. Ur. Tine Logar. Ljubljana: SAZU. 5–12.
- –, 1991: Pomen Frana Ramovša za slovenistiko. *Sedemdeset let slovenske slovenistike. Zborovanje slavistov ob stoletnici Frana Ramovša*. Ur. Martina Orožen, Irena Orel-Pogačnik. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport. 13–17.
- –, 1996: Ramovš, Fran. *Enciklopedija Slovenije* 10. 77–79.
- Rajko NAHTIGAL, 1954: Prof. Ramovš o sebi od doktorata do docenture v Gradcu, *Slavistična revija* 5/7, 9–40.
- –, 1955: Pisma prof. Ramovša od docenture do profesure, *Slavistična revija* 8/1–2, 90–104; 3–4, 232–246.
- Fran RAMOVŠ, 1920: *Historična gramatika slovenskega jezika* (z litografijo razmnožen rokopis študentov). Ljubljana: Društvo slušateljev Filozofske fakultete.
- –, 1924: *Historična gramatika slovenskega jezika 2, Konzontanizem* (Dela I. Znanstveno društvo za humanistične vede v Ljubljani). Ljubljana: Učiteljska tiskarna.
- –, 1935: *Historična gramatika slovenskega jezika VII, Dialekti* (Dela I. Znanstveno društvo za humanistične vede v Ljubljani). Ljubljana: Učiteljska tiskarna.
- –, 1936, ²1995: *Kratka zgodovina slovenskega jezika I* (ponatis izvirne izdaje). (Zbirka ZRC, 9). Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU.
- –, 1971: *Zbrano delo. Prva knjiga* (Dela / Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Razred za filološke in literarne vede = Opera / Academia scientiarum et artium Slovenica, Classis II: Philologia et litterae; 23/I; Inštitut za slovenski jezik. = Institutum linguae Slovenicae; 11/I. Ur. Tine Logar in Jakob Rigler. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- –, 1997: *Zbrano delo. Druga knjiga* (Dela / Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Razred za filološke in literarne vede = Opera / Academia scientiarum et artium Slovenica, Classis II: Philologia et litterae; 23/II). Ur. Jože Toporišič. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- Janez ROTAR, 1990: *Korespondenca med Franom Ramovšem in Aleksandrom Beličem* (Korespondence pomembnih Slovencev, 10). Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Anton SLODNJAK, 1952: In memoriam (Govor ob krsti Frana Ramovša na ljubljanskih Žalah dne 18. septembra 1952), *Slavistična revija* V–VII, 2–3.

Vera SMOLE, 1998: Razvoj dolgega polglasnika po gradivu za Slovenski lingvistični atlas (SLA). *Vatroslav Oblak* (Obdobja, 17) Ur. Alenka Šivic-Dular. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete v Ljubljani. 153–158.

Alenka ŠIVIC DULAR: Fran Ramovš. <http://www.sazu.si/clani/fran-ramovs> (dostop 28. 1. 2019).

Zusammenfassung

FRAN RAMOVŠ ÜBER SLOWENISCHE SPRACHWISSENSCHAFTLER

In seinem umfangreichen wissenschaftlichen Opus, welches neben Buchausgaben zahlreiche, meist im *Gesammelten Werk I und II* (1971, 1997) erschienene Diskussionsbeiträge, Fachbeiträge, Rezensionen und Berichte umfasst, findet man seine Ansichten, Betrachtungen, Zusammenfassungen und Auswertungen der Ergebnisse sprachwissenschaftlicher Forschung und Veröffentlichungen bedeutendster slowenischer (und ausländischer) Linguisten jener Zeit. Ramovš weist sich dabei als äußerst kompetenter Kenner der slowenischen (und europäischen) Sprachwissenschaft aus. Mit hervorragender Gelehrsamkeit und wissenschaftlicher Genauigkeit begleitete er einzelne slowenische Sprachwissenschaftler und deren Forschungsleistungen: mit Anerkennung und Weiterführung als richtig gehaltener Erkenntnisse oder mit argumentierter Zurückweisung unzureichender Forschungsergebnisse, Erkenntnisse, Erklärungen, methodischer Ansätze. Seine kritischen Stellungnahmen präsentierte er auch im Rahmen einer historischen Betrachtung der slowenischen Sprache und des Fachbereichs Slowenistik. Über sprachwissenschaftliche Neuerscheinungen berichtete er in der Zeitschrift *Južnoslovanski filolog* (Südslawischer Philologe), über den Fachbereich Slowenistik in Jagićs *Archiv für slawische Philologie*. Für die Nationale Enzyklopädie (*Narodna enciklopedija*, 1928–1929) verfasste er kurze Aufsätze über Stanislav Škrabec, Maks Pleteršnik, Vatroslav Oblak, Karel Štrekelj, Anton Breznik und Rajko Nahtigal. Denselben Sprachforschern widmete er festliche Anreden (so Nahtigal zu seinem 50. Geburtstag) und Abschiedsworte bzw. Nachrufe (so an Škrabec und Breznik). Mit älteren slowenischen Grammatiken setzte er sich ausführlich in der Abhandlung mit dem Titel *Zgodovina slovenske slovnice* (Geschichte der slowenischen Grammatik) auseinander, die allerdings erst posthum im *Gesammelten Werk I* veröffentlicht wurde. Darin zitierte er Trubars orthografische und orthoepische Entscheidungen und erklärte diese als Anfänge der slowenischen Grammatik. In allen Einzelheiten behandelte er auch die Grammatiken, erschienen ab jener von Adam Bohorič, insbesondere schätzte er die Grammatik von Jernej Kopitar, untersuchte die slowenische Grammatik *Slovenska slovnica za poskušnjo* (Versuch einer slowenischen Grammatik) von Škrabec und berichtete über die wichtigsten sprachwissenschaftlichen Leistungen von Breznik, Oblak und Štrekelj.